

ՄԱՍԻՍ

ՀԱՆԳԵՍ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱՆԿՈՒԻ ՍՍԵՆ ԶԱՐԲ ՕՐ

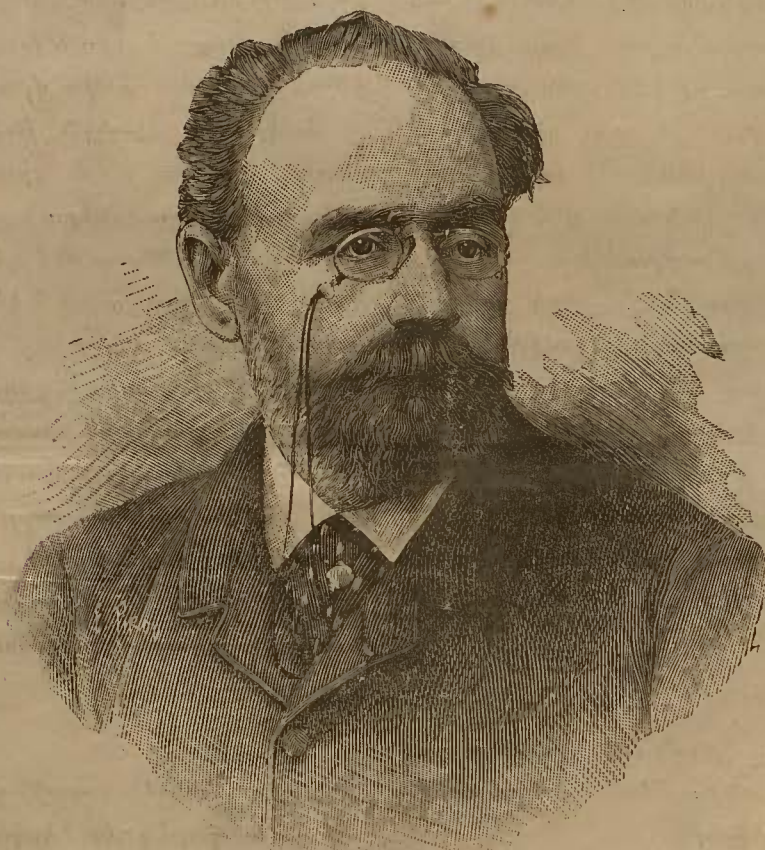
ՏՆՕՐԷՆ - ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏ
ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

ՏԱՐԵՆԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

Պոլիս եւ Գաւառներ	40 Հրուշ
Ռուսաստան	4 Բուպլի
Եւրոպա	10 Ֆրանք

ՀԱՍՑԷ

Ղալաթիա, Իզմիրի Օղլու խան, քիւ 3-4

ԷՄԻԼ ԶՕԼԱ

ԻՆՉ ԿՍՊԱՍՈՒԻ ՍԵՐ ՈՐԲԱՆՈՑԵՆ

Որբանոցը այն հաստատությունն է մեր մէջ՝ որուն վրայ ամենէն աւելի պարծելով կրնանք նայիլ:

Այն անձնանուիրութեան ջնուցիկ հուրը զոր կը կրէր Որբանոցին անմուռաց հիմնադիրը՝ պէտք է միշտ իր վառ պահողներն ունենայ այդ հաստատութեան մէջ:

Մենք այս որբաղիկները տնարար, ժրաջան կիներ ընելու գաղափարին դէմ չենք բնաւ, զի կը կարծենք խոնարհարար թէ կանանց մեծամասնութեան բաժինն է այդ խնական: Բայց համադրած ենք նաեւ թէ Որբանոցին միակ նպատակը պէտք չէ ըլլայ *Գեղարար*, և ոչ ալ որբերուն ամենունն ալ *Գեղարար* է: Պէտք է գտնուին մէկ քանիներ որոնք իրենց գլխաւորութեան տեղ ընտրեն ոչ թէ ընտանեկան յարկ մը, այլ մեծագոյն ընտանիքը, բաղմակարօտ հանրութիւնը:

Պէտք է ջանալ անոնց ներշնչել այն ոգին որուն շնորհիւ է որ իրենք չեն մնացած անյարկ և անխնամ, պէտք է ջանալ որ այդ ոգւոյն սուրբ հուրէն կայծ մ'ալ ամէն որբ կրէ իրեն սրտին մէջ:

* * *

Բայց ի՞նչ կրնան ընել անպաշտպան աղջիկներ՝ հանրութեան ծառայելու նւիրելով անձերնին:

Թողունք կիրակնօրեայ գումարում-

ներու մէջ՝ իրենց գտնուած կեդրոնին կիներն ու մատաղ աղջիկները ընթերցումներով հրահանգելն ու անոնց բարոյական բարձրացման նպատակը, ինչպէս, շնորհիւ Եղիշէ Վ. Գուրեանի, օրինակը կայ արդէն հաստատուած Պոլսէն շատ նուազ զարգացեալ կեդրոն մը՝ Պարտիզակ, կարելի չէ՞ միթէ որ գէթ գործնական օգուտ յառաջ բերեն, քանի մը վարժ և փորձ հիւանդապահներ ընծայելով հանրութեան:

Հիւանդապահութենէ աւելի ի՞նչ կայ մօտիկ կանացի սրտին որ այնքան կը օիրէ կարեկցիլ, խնամարկել, դարմանել, սիրովել, և ի՞նչ կայ աւելի բարերար աղգեցութիւն ընող հիւանդին վրայ՝ քան կին հիւանդապահի մը ներկայութիւնը, այն՝ որուն թեթեւ է ոտքը գետնին վրայ, և որուն խօսքը կակուղ կ'իջնէ մարդու սրտին վրայ:

Հակառակ Հեռագրի Բարեկամին պէս ընտիր գրքերու, և լրագրաց մէջ ողջպահիկ սկզբունքներուն տարածման, մասնաւոր տուններու մէջ՝ դեռ շատ անգամ պէտք զգացուած է կիրթ հիւանդապահներու, որոնք ոչ միայն գիտակցութեամբ պիտի գարմանեն հիւանդը՝ քաղցրախառն հաստատամտութեամբ, այլ և պիտի պահպանեն աւելի բոլոր տունն ու տնեցիները մեծագոյն ազէտէ մը, փոխանցումէ, զոր կարծուածէն աւելի կը դիւրացնեն միբրօպներ. ևն բազմաբիւծ միջոցները:

* * *

Բայց ամենէն առաջ՝ գործունէութեան ասպարէզ կը ներկայանայ մեր հիւանդանոցը, որուն մէջ կին հիւան-

դապաճանքն ու պէտքը շատոնց ցոյց տրուած էր հոգեւոյս ներսէս Պատրիարքին, Տօքթօր Մորթմանի կողմէ:

Բնականաբար, ասոնք ոչ թէ հարեւանցի դասերով Որբանոցին մէջ է որ պիտի սորվին՝ տեսական կերպով միայն, այլ նոյն իսկ հիւանդանոցի մը մէջ՝ ինչպէս Գերմանականը՝ բուսական ասէն իբր աշխարհ ծառայելով՝ տեսականին հետ գործնական եղանակաւ ստանալով հիւանդապահէ մը պահանջուած բոլոր յատկութիւնները:

Թող չըսուի թէ մեր հիւանդանոցին մէջ այս կին հիւանդապահները միայն կ'ինքնուրուն կրնան ծառայել՝ որոնք քիչ են, և թէ անպատշաճ հետեւանքներ կրնան յառաջ գալ եթէ այրերուն կողմն ալ ծառայեն:

Ձենք կրնար հաւատալ թէ տառապող՝ ցաւատանջ և թերեւս մահաւմերձ հիւանդին աչքին՝ հզօրիչ, գորովագէտ հրեշտակէ մը տարբեր կերպարանքով երեւի կ'ինը: Սալօններու բուրումնաւէտ միջոցաւ մէջի կ'ինը չէ այն իր բազմաբուսա հրապոյրներով: Գութը կրնայ պատկառոտ սէր ծնիլ, բայց ոչ անմաքուր զգացում: Եւրոպական հիւանդանոցներն աչքի առջեւ են ու մեր հասարակութեան, մեր պանդուխտ հասարակութեան սրտին մէջ մանաւանդ ընտանեկան բարոյականի գաղափարը ամուր արմատներ ունի ու անպատշաճ վարմունքներէ վախճալու տեղի չկայ բնաւ:

* * *

Երբ այսպէս լայնուի Որբանոցի նըպատակը, բարձրացուի այն լոկ ամուսնաւորելու սահմանուած աղջիկներու յարկի մը գաղափարէն, իր գուռը պիտի գան բախել թերեւս ուրիշ որբեր ալ, ոչ թէ նիւթական միջոցներու ըստիպմամբ, կամ օգեպահիկ մը գանեւլու հարկէն նեղուած, այլ անոնք՝ որոնք կը նեղուին աւելի խորէն, իրենց

հոգւոյն մէջ, որոնք մահճիւղեր ցաւեր ունին իրենց սրտին մէջ, որոնց համար կեանքն այլ եւս ուրիշ բան չունի խոստանալու բայց եթէ «փուշերու հունձք մը», որոնք արդէն իրենց կենդանութեան մէջ հոգիացեալ անհամ կը գըտնեն հրապոյրն աշխարհիկ կամ ամուսնական կեանքին՝ ինչպէս կը պարզուի այն իրենց շուրջը, և որոնք իրենց անձին երջանկութիւնը գտնելէ անյոյս՝ որոշած են այլ եւս զայն վնասել ուրիշին յարգարելու մէջ:

Եւ այսպիսիներէն ալ, Որբանոցին մարմնոյն մէջ կը մտնէ նոր ու վեհ արիւն մը որ անպէտ չէ բնաւ:

ԳԱՌՆԻԿ ՖՆՏԵԼԵԱՆ

Ա Չ Կ Ո Ւ Ն Ք

Կապոյտ կամ սեւ, սիրուած ամենքն ալ աղուո՞ր, Անհամար աչք ողջունեցին զարշալոյս:

Նընչեն նորա դամբարանին անդ ի խոր, Եւ դեռ ծագէ սակայն արփույն արու լոյս:

Յայգը աղուագոյն քան զայգս աղու եւ պայծառ Կախարդեցին արփատենչ բլիւր աչք անյագ. Յանգ հանապազ լոյսեր շողան վառ ի վառ, Եւ ըստուերօք մեր անձկայրեաց լըցան աչք:

Թէ աչայ մէջ սառած ըլլան նայուածներ. Ո՛հ, անհրնար է որ նայուածք ըլլան սառ. Դարձան այնքիւտ յայն՝ ուստի անհիմարակներ, Դէպ ի ինչ որ Անտես կոչէ մեր բարբառ:

Ձերդ լուսագունոր՝ ոյր վայր հակին ի յերկիր՝ Աներեւին, սակայն յերկինս յաւէտ կան. Ունին մեր բիրք ալ վերջալոյս տըքումալիք, Այլ չիր երբէք յաւէտ բրբաղց այդ խախտան:

Կապոյտ կամ սեւ, սիրուած ամենքն ալ, աղուո՞ր, Բացուած առջեւ արշալուսոյ մ'անսահման, Գերեզմանէն անդին մըռայլ խորափոր՝ Տեսանեն դեռ աչք մեր փակեալք յախտեան:

ՍԻՒԼԼԻ-ԲՈՒԻՍՈՒ

Թարգմ. Ե. Տ.

Մահի հիմնադիր ու առաջին խմբագրապետ կարապետ էֆենտի խմբիճեան իր թերթը երիտասարդ ձեռքերու յանձնելով հանդերձ՝ չէ դադարած համակիր ուշագրութեամբ դիտելէ անոր հետեւած շաւիղը :

Այս համակրութեան — այս սրտակցութեան պիտի ըսէինք — հետեւութեամբ է որ հայ լրագրութեան այս մեծ վաստակաւորը հաճեցաւ մեր խնդիրքին վրայ իր ֆիշատակները ի գիր առնել՝ Մահի մէջ հրատարակուելու համար :

Ասով՝ ամբողջ նախնի սերունդն է որ կը կենդանանայ ահա իր գրչովը, ու կուգայ իր արժանաւոր աեղը բռնել մեր անատոլ երիտասարդներուն քովը կամ վրան :

Ամբողջ շարք մը պիտի ձեւանայ այս ֆիշատակներով, ժամանակակից պատմութիւն՝ Պոլսոյ գրականութեան, մեր հատարակութեան մտաւոր վիճակին, զոր Մահի առաջին խմբագրապետը իր ծանօթ humourով, իր սուր գիտողութիւններովը, և աւելի սուր բառերովը կրկնապէս հրապուրել կ'ընծայէ ամենուն :

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՄԱՍԻՍ»

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

ԻՄ ԳՊՐՈՅԱԿԱՆ ԿԵԱՆՐԷՆ

Ա.

Չորս տարու էի, ծնողքս մեր տան մօտ (Պալատ) բնակեալ Ագաթա անուն մայրապետի մ'առանին ծաղկոցը դրին զիս :

Ագաթա տուտու կամ խաթուն, լաւ չեմ յիշեր, բարի կ'ին մ'էր. մայրաքար կը խնամէր իրեն յանձնուած մանկտին. ուստի գոհ էինք իրմէ : Երկու տարուայ մէջ բաւական ուսում առի, հայերէն պարզ ընթերցում (պնակ, քերական, հեգարան), և աղօթք (Հայր մեր, Անկանիմբ առաջի

քո՛ւ և Հաւատամք), ինչ որ կրնար ուսուցանել Ագաթա մայրապետ :

Յայնժամ հայրս զիս առաւ Պալատու Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցւոյն վարժոց տարաւ, և ճերմակ փառահեղ մօրուքով մարդու մը ներկայեց, որ մեծ վարժապետն էր, ամուրի սարկաւագ մը, Տիրացու Պօղոս անուն : «Զաւակն իմն չէ, քուկդ է, պատուելի՛, ըսաւ հայրս այն ժամանակի ծնողաց սովորական բանաձեւը դործածելով. կ'ուզեմ որ թէրպիէ ըլլայ, մարդ ըլլայ. միսը քեզի, ոսկորը ինձի» :

Պօղոս վարժապետ այսպիսի յանձնարարութեան մը պէտք չունէր բնաւ. իբրեւ պարտաճանաչ մարդ, խղճի մտօք կը կատարէր իւր քաղաքակրթիչ պաշտօնը. . . թաթի և գաւազանի զօրեղ հարուածներով, որոց քիչ ժամանակի մէջ ընտելացան մեր ափերն ու ոտներն, այնպէս որ այլ եւս գրեթէ ցաւ չէինք զգար : Ի բնէ հանդարտաբարոյ լինելով հանդերձ, օրը քանի մ'անգամ թաթ, գոնէ մէկ անգամ ալ «ֆալախան» անպատճառ պիտի ճաշակէի՝ անտրտուն՝ իբրեւ աւուր պարէն, իբրեւ բնական օրինաց պահանջ, իբրեւ առաջին պայման կամ անհրաժեշտ միջոց կրթուելու և «մարդ ըլլալու» : Այս հաւատքն ունէին ծնողք ընդհանրապէս. «ձե՛ծն երկինքէն իջած է» կ'ըսէին : Երջանիկ ժամանակ :

Կը պատահէր երբեմն, որ գաւազանին հարուածը վրիպելով՝ տղուն ճակտին, աչքին, թթին, քունքին, կը հանդիպէր և ճակատը կը պատուէր, աչքը կը մնասուէր, թիթը կը կտորէր, ականջը կը խուլնար, ուղեղը կը խախտէր. բնաւ դանդաղ, բընաւ դժգոհութիւն վարժապետին դէմ, մանաւանդ եթէ մնասուողն աղքատի դասակ էր. խեղճ ծնողք միթիւարական-խօսք մ'ունէին. «Աստուծոյ կամքն է» . և կը փակուէր միջագէպը :

Պօղոս վարժապետ բարձրագոյն դասերն ստանձնած էր. Նարեկի, Քրիստոնէական, գիր, բախամ. իսկ ստորին դասերը, քերական, հեգարան, Սաղմոս, Դործոց, իւր օգնականին յանձնուած էին : Մահտեսի Պետրոս (այս էր օգնականին անունը), կարճահասակ և նիհար մարդ

մէր, զլուսը մեծ խալիւխով մը, որ իւր արտառնոց ձեւերուն ու խօսքերուն հետ միանալով՝ ծաղրելի երեւոյթ մը կուտար իրեն։ Իւր սովորական սպառնալիքն էին առ տղայս՝ «կը խաչեմ, կը ճղքեմ» բառերն. այս սպառնառաւ «խաչեմ ճղքեմ» մականունը կուտային իրեն։

Մթսի Պետրոս (տղայք՝ Մահտեսի բառն համառօտելով՝ այսպէս կը կոչէին), միմիայն ապտակ դարնելու արտօնութիւն ունէր ի ներկայութեան Պօղոս վարժապետին. կշտամբելու կամ յիշոցելու համար ալ «բղէզ» և «լակոտ» բառերը միայն կրնար գործածել, իսկ աւելի մեծ պատիժները, թաթ, ֆալախան, Պօղոս վարժապետին վերապահեալ էին, ինչպէս նաեւ «չան-ծնունդ» և «չունչանորդի» տիտղոսներուն գործածումը։ Սակայն Պօղոս վարժապետին բացակայութեան ժամանակ Մթսին ալ արտօնութիւն ունէր գաւազան գործածելու. բայց և այնպէս չէր կրնար բարեկարգութիւնը պահպանել։ Տղայք համրած էին մօրուքն, ինչպէս կ'ըսէ թրքական առածը։

Վարի սրահին մէջ 150ի չափ տղայք կային, հարիւրի չափը՝ մանրերը՝ Մթսիին կողմը, իսկ մնացեալները՝ մեծերը՝ Պօղոս վարժապետին կողմը։ 50ի չափ տղայք ալ վերի յարկը Մինէճի տիրացու Յօհաննէսին քով կը նստէին և ձայնաւոր, Գործոց, Նարեկ կ'ուսանէին։

Երբ Պօղոս վարժապետ դուրս ելնէր (չաբաթը կամ 15 օրն անգամ մը), վարի սրահին մէջ ձայները կը սկսէին բարձրանալ մեծ տղայոց կողմէն։ Յայնժամ Մթսիին կ'ելնէր նստած տեղէն, կ'երթար սրահին մէջ տեղը կը կանգնէր՝ զինեալ երկայն գաւազանով մը, վարի ծայրը գետնին յեցած, վերի ծայրին վրայ ալ իւր երկու ափերն և անոնց վրայ թուշը դրած՝ կը դիտէր աղմուկ հանողները։ Բանի մ'անգամ լռութիւն հրամայելէ և սովորական տիտղոսներն ինչպէս նաեւ «խաչեմ ճղքեմ»ի սպառնալիքն արձակելէ յետոյ, երբ կը տեսնէր որ ազդեցութիւն չէին ընել, սատանաները զլուսը ժողովիլ կ'սկսէին, ինչպէս կ'ըսէր ինքն, և փոթորկին մօտալուտ պայթման նշաններն

ալ ականերեւ կը տեսնուէին դէմքին վրայ. ձախակողմեան ընչացքն և աջ յօնքն ընդոստ ելեւէջներ կ'ընէին։ Իսկոյն կը պատրաստուէինք պատահական հարուածներուն։ Գետնին վրայ, ուր ծնրածալ նստած էինք, մեր առջև գտնուած զիւրք, թուզթ, կաղամար կը ժողվըտէինք։ Եւ ահա յանկարծ կը դիւահարէր Մթսին. կ'սկսէր մոլեգնաբար վազել սրահին մէկ կողմէն միւսն, և ձեռքի երկայն գաւազանն աջ ու ձախ կը ճօճէր ու կը տատանէր՝ անխնայ հարուածելով տղայքն՝ առանց բնաւ խորելու անմեղն ու մեղաւորն։ Ընթերցողք կրնան երեւակայել ծագած ահագին ժխորն որ կը յաջորդէր փոթորկին պայթման. հարուածելոց ճիւղերն, սպառնացելոց ահաբեկ աղաղակները, Մթսիին բարկացայտ սպառնալիքներն ու յիշոցներն իրար խառնուելով կը գլրդէին սրահն։

Յանկարծ, սանդուղին քովէն, «տղա՛ք, կուգայ կոր» ձայն մը լսուելով՝ իսկոյն կը դադրէր աղմուկը։ Բայց Պօղոս վարժապետ լսած էր սանդուղին ստորոտէն։ Վեր ելնելուն պէս կը հարցնէր. «Մահտեսի՛ Պետրոս, որո՞նք էին կիւրիւլթիւ հանողներն։ — Ամէնն ալ, ամէնն ալ» կը պատասխանէր Մթսին։ — Բերէք ֆալախանը։ Եւ ահա կ'սկսէր «սըրա ֆալախանի»ն, յորմէ ոչ ոք կրնար զերծ մնալ։ Մեծերուն բաժինը վեցական, փոքրերունը չորսական գաւազանի հարուած էր, զորս Պօղոս վարժապետ անձամբ կը բաշխէր մեր ոտներուն՝ կատարեալ պաղարիւնութեամբ։ Փողոցէն անցնողները կը լսէին հարուածելոց լալագին աղաղակներն և կանգնած մօտիկ կ'ընէին։ «Ես խօլէք էի, ես պան մը չըրի, վարժապետ, ոտքիդ տապանները պաղանեմ, կամաց զարկ, քէօլէդ ըլլամ, վարժապետ, կը գոչէր խեղճ տղան աղեկըտուր հեծութեամբ։ — Մեղայ ըսէ, շան ծնունդ, մեղայ ըսէ։ — Մեղայ վարժապետ, մեղայ։»

Չմոռնանք ըսել թէ այս կարեւոր գործողութիւն քանի մը ժամ կը տեւէր։ Երեկոյն հռչակուած էր թաղին ամէն կողմը։

Պօղոս վարժապետ զիր կ'ուսուցանէր

մեզ եղեգնեայ գրչով զոր ինք կը կտրէր չաբաթը մէկ անգամ : Ամէն օր , ցերեկ-ուան ճաշէն վերջը , վարժապետին հրամանաւ , տղայ մը կ'առնուր գրիչներուն ասիւնէն , և գիր ուսանող տղայոց կը բաշխէր մէկ մէկ հատ . իրիկուններն ալ կը ժողվէր : Կը պատահէր երբեմն որ ինձ տրուած գրչին ծայրը կոտրած էր . անպատճառ ծեծ էր բաժինս : Եթէ անմիջապէս իմաց տայի վարժապետին , չան ծնունդ , զուն կոտրեցիր» ըսելով ֆալախան : Եթէ չիմացնէի և այն կոտրած գրչիչով անճոռնի գիր մը գրէի , դարձեալ ֆալախան . բայց գրչին ալ կը կտրուէր : Եթէ , ինչպէս կը պատահէր յաճախ , գրչին ծայրը լաւ կտրուած չլինելով՝ գիրս սովորականէն բարակ կամ հաստ և կամ ծուռ ու մուռ ելնէր , թաթ էր պատիժս :

Գրի օրինակներն էին՝ այբուբենէն յետոյ՝ « սըրա գիր » , որ սովորաբար պարտամուրհակ էր՝ նախ հայերէն և ապա թուրքերէն լեզուով : Հայերէնը կ'սկսէր « պատճառ գրոյս այս է » բառերով . թուրքերէնն ալ « վէշնի թահրիը հրուֆ օլ տուրքի » բառերով :

Բախամը (թուաբանութիւն) թուրքերէն էր և չորս գործողութենէ կը բաղկանար . « խարաճիւմէ , չըխմա , զարպ , թախսիմ » : Պարզ գործողութենէն յետոյ կուգար կոտորակաւորը , « ուռուպու , պուռուխու , զըլախալ » : Ապա կուգային « զինճիրի թախսիմ » և « օրթախ փայի » կոչուած գործողութիւններն , որք լրումն էին թուաբանական արուեստին : Երբ տղայ մը կրնար նարեկը զիւրութեամբ կարգալ , հայերէն և թուրքերէն լեզուով պարտամուրհակ գրել , և բախամի վերոյիշեալ գործողութիւնները կատարել , աւարտած էր իւր նախակրթական ուսումն , և վարժոցէն հանուելով՝ արհեստի կը զրկուէր : Եթէ ծնողքը փափաքէին որ իրենց զաւակը գիտութիւն , այսինքն քերականութիւն ալ ուսնէր , քերականութեան ուսուցիչ գտնուած գոլոց մը կը զրկէին , բայց այնպիսի գոլոցը յոյժ հազուադիւրս էին :

Ութ տարեկան էի , Գործոցն աւարտեցի և նարեկ սկսայ . գիրս և բախամն ալ բաւական առաջ տարած էի : Յանկարծ

պապս վախճանելով , հայրս բաժնուեցաւ եղբօրմէն , և բնակութիւնը Պալատէն Սամաթիա փոխադրեց , ուր կը բնակէին մայրենի պապս և մօրեղբարքս :

Կ. Ս. ԻԽԹԻԺԵԱՆ

ՄԵՐ ՊԱՏԿԵՐԸ

ԷՄԻՆ ԶՕԼԱ

Մշտնջենական սլարտեալ մը ֆրանսական Ակադեմիայէն , ու մշտնջենական յաղթող մը ֆրանսական զրականութեան մէջ :

Իր անունին ճակատագիրն է , զրական մեծ անուններու պէս , տարուբերիլ ամենաջերմ գրուածիքէ մինչեւ ամենախիստ դատաւիետութիւն . ալեկոծիկ լաստի մը պէս բարձրագոյն գագաթները ելլել ու ամենախոր վիհերը իջնալ :

Իր բարեկամները ու հակառակորդները հաւասար կատարութեամբ կը պաշտպանեն ու կը դատապարտեն իր գործը , բայց ո՛չ ոք , ո՛չ ոք կը ժխտէ իր զրական մեծ տաղանդը :

Տիտուլէն , Սթանտալէն , Պալլաքէն , Ֆլուպէսէն ետքը Զօլան այսօր անվիճելի զուլան է այն դպրոցին . որ զրականութեան մէջ կեղծիքը , ստույգութիւնը , խաբէութիւնը վերցնելու հարկը կը գաւանի :

Գրականութիւնն՝ որ Գիտութեան մասն է՝ չի կրնար անոր հակառակորդը ըլլալ . այս է իր համոզումը . հիմայ միւսնոյն գաղափարը չէ՞ որ Գեղարուեստին համար ալ կը յայտնուի ամենուրեք . վաղեմի յաջողութեան գաղտնիքն ալ Զայնաբանութեան մէջ մեծ վարպետ մը ըլլալուն մէջը չէ՞ միթէ :

Ճշմարտութիւնը՝ ուրեմն ամեն բանէ առաջ . մանաւանդ թէ ամեն բանէ վեր . ահա զրականութեան արդի բանաձեւը որ Զօլայինն է :

* * *

Ըսին որ կեանքի այն հոյակապ ուսումնասիրութիւնը որ Ռուկոն-Մագառնե-րու շարքովը կը մարմնանայ, իր նկարա-մոլ ճշդապահութեամբը վնասակար ու վը-տանգաւոր բան մը ունէր հանրային բա-րոյականութեան համար:

Ամեն անոնք որ մոլութեան դէմ մա-քառած են, վար առնելով անոր կեղծիքի դիմակը, ամենքն ալ այս ամբաստանու-թեան ենթարկուած են: Հարկ էր ուրեմն մոռնալ որ մոլութիւնը գոյութիւն ունի կամ ցոյց տալ զայն Ֆէօյէի պէս այն նուրբ չափերերով գեղեցկացած որ հրա-պուրիչ ընծայեն զինքը անփորձ աչքերու:

Այսպէս չէ խորհած Փրանսացի մեծ վիպագիրը և պարկեշտասուն Անգլիան վերջերս իր մէկ մեծ գրագէտին բերնով, որ Վէրնոն Լի կ'ստորագրէ, ճանչցած է որ Զօլայի ձեռնարկած գրական վաստակը էսպէս բարոյացուցիչ հանգամանք մը ունի:

Իր վէպերուն մէջ Դժբաղդութիւնը ու Անկումը ուսումնասիրած է այս մեծ գրա-գէտը ուրիշներու թողնով Բաղդը ու Յա-ջողութիւնը պանծացնելու զիւրին գործը:

Խաւարին ու տիւրմին մէջ ռահվիրայ մը եղած է իր ներողամիտ իմաստասիրու-թեան լոյսը ցրուելով հոն ալ: Զղուանքի ու սոսկումի աշխարհին այս մեծ խուզար-կուն՝ շահեկան, ապշեցուցիչ ու զմայլելի բաներ գտած է այն տեղ, ու տիրող ընդ-հանուր փոփոխման վրայ առանց յուսա-հատելու, նոր հաւատք մը, նոր ոյժ մը քաղած է անկից վերակենդանութեան, մաքուր ու անբիծ կեանքի մը ծագումը այդ աղջամուղջն:

Այս է ահա իր եզրակացութիւնը որ սրտապնդութիւն կուտայ ընթերցողին, իր վիրաբոյժի գործողութիւնը որ շարաւի ու թարախի գարշանքը ունի, կենդանու-թեան, գրեթէ վերակենդանութեան գործ մըն է:

* * *

Ռուկոն-Մագառնեքու շարքին մէջ ամենքը համաձայն են Ժէրմինալը իր գլուխ գործո-ցը համարելու մասին: Կարո՞ղ եմ արդեօք ես, հայ հրապարակագիր մը, իր նուազ համ-բաւաւոր մէկ հատորը նախագասելու: Եւ սակայն առանց քաշուելու պիտի ըսեմ որ

ամենէն գերադանցը կը համարիմ իր Գոր-ծը «L'œuvre», որ կարծես իր անձին վրայ գրուած, իր ճակատագրին վրայ մը-տածուած երկ մըն է:

Քլօտի ու Ֆաժըռօլի անունները ընկե-րական պայմանագրութեանց հետեւանօք ստեղծուած երկու ոսոխ գլուխներու ա-նունները պիտի մնան:

* * *

Իր հռչակաւոր վէպերու շարքին մէջ «Ժէրմինալ» էն յետոյ, որ հանքերու մէջ աշխատողներու զոհողութեան ու տան-ջանքի կեանքը կը ներկայացնէ, կուզայ Ասամուաը, որ գործաւորաց կենցաղը կը նկարագրէ, արբեցութեամբ չաղախուած, փճացած գոյութիւն. «Երկիրը»՝ որ հողա-գործներու նիւթապաշտ ու անասնաջան-դին կը մերկացնէ, Բօ Պույը՝ որուն մէջ քաղքենիներու արտաքին շէնքին ու շնորհ-քին տակ պահուրտող՝ բարոյական նե-խումը մատնանիչ կ'ըլլայ, «Իրամը»՝ որ շա-հագէտներու բարքը կը պատկերացնէ իր խորգախութենէ ձեւացած ճարպիկու-թեան ու ձեռներեցութեան մէջ. Նանան՝ որ անձնամատոյց կնոջ մը՝ ամեն դասա-կարգի անհասներու վրայ ի գործ դրած տարփական նախճիրներու պատմութիւնն է և որ մածնող շաղախին պէս մի և նոյն շէնքին բոլոր քարերը ու մասունքը իրա-րու կը միացնէ մի և նոյն ապականու-թեան խմորովը. և ամենէն հոգը «Բայ-քայումը»՝ Փրանսայի անակնկալ պարտու-թիւնը 1872ին:

Այս համառօտ թուումն ընել, մէկիկ մէ-կիկ ճշդելով իր գործերուն բարձր նշանա-կութիւնը ու իմաստասիրական կապը որ բո-լորը իրարու կը միացնէ, չի՞ բաւեր հաս-տատելու համար թէ այս անբաղդատելի վիպագիրը մեծ բարոյագէտ մըն է նաեւ, թէ որքան քիչ ճանչցած են Զօլան անոնք որ ապականիչ ու վտանգաւոր բան մը կը համարին անոր գրական վաստակը: Ա-սոնք են ահա իր Ռուկոն-Մագառնեքու շարքին ամենէն փայլուն զոհարները:

Այս հսկայի աշխատութենէն զատ է-միլ Զօլա նշանաւոր է իր գրական քրի-թիկներովը որոց առաջինը «Իմ Ատելու-թիւններս» յորջորջած է:

* * *

Այս անուանի գրադէտին յատկանիշը, որով իր մեծ դէմքը կը ճշգուի ժամանակակից ֆրանսացի այնքան նշանաւոր գրողներու մէջ, իր ոճին կորովն է, նկարագրութեանց աղչեցուցիչ ճշգրտութիւնը, պատկերներու ճոխութիւնը և ընդարձակութիւնը:

Էմիլ Զօլա անհատի վիպագիրը չէ այլ մարդկային ահագին կոյտերու, ամբողջ դասակարգերու:

Ինքն է միայն որ գտած է անհամար բազմութիւն մը մէկանց, մէկ հատորի մը մէջ երեւան հանկու, ապրեցնելու ու երկարածիւր պատմութեան տեւողութեան միջոցին՝ ամենքն ալ աչքի առջեւ պահելու դժուարին խնդրոյն լուծումը:

Իր ամէն գործերուն մէջ հարիւրաւոր արարածներ են որ կը շարժին, կ'ապրին, կը խօսին. բնկերութեան մէկ կարեւոր մասն է որ տեսարանին վրայ կուգայ եւ կը կենայ հոն մինչև որ վարագոյրը իջնայ:

Իր իմաստասիրութիւնը կեանքի պայքարներու դիտակից մարդու ներդաշնանութեամբ տողորուած է. այս գրագէտը զիտէ թէ որքան քիչերու վերապահուած է ուրիշի դէմ աններող ու խտտապահանջ ըլլալու ահարկու իրաւունքը:

* * *

Էմիլ Զօլա երկրաչափի մը գաւակն է, իր հօրը վերահաս մահը, ժառանգական դատերու մէջ՝ հայրենի հարստութեան փճացումը հարկադրած են զինքը կիսկատար թողուլ իր ուսումը:

Իր երիտասարդութեան տարիները՝ Բարիկի մէջ՝ սեւ. չքաւորութեան, կէս-անօթութեան տարիներ եղած են:

Յետոյ սկսած է ապրուստը ճարել Հալէթի հռչակաւոր գրաւմաւորին քով աշխատելով իբրեւ պաշտօնեայ, ուրկէ հրապարակագրութեան մէջ թեւակոխած է «Ֆիկառօ»ի մէջ ընդունուելով իբրեւ քննադատ և որուն էջերուն մէջ պարզած է իր բնագալտ գրադէտի համոզումները որ այնքան ուր ու ատելութիւն յարուցած են իր շուրջը և որ մինչև հիմա վառ կը

մնան իրմէ հարուածեալներէ շատերուն սրտին մէջ:

Անկէ վերջը իր գործերը ընդունելութիւն գտնել սկսած են, յաջողութիւնը իր ոտքը եկած է վերջապէս:

Զօլա մեծ համբաւ կը վայելէ մասնաւորապէս Ռուսիոյ մէջ ուր «Ռուսական Հանդէս»ին աշխատակցութեամբ հռչակաւոր է: Ապրքէն իր յուզած բոլոր ընկերական մեծ հարցերը՝ օրուան խնդիրներ էին հոն և ընթերցողը չէր կրնար անտարբեր մնալ այս հրապարակագրին որ այնքան կարեկցութեամբ կը ճշգէր անտարբեր աշխարհի աչքին՝ անոր՝ անձանօթ պահուած կեանքին պայմանները:

Մեծ վիպագիրը առանձնաւոր ոգի մըն է: Ընկերութենէ ու բազմութենէ կը խորշի՝ զրքերու մէջ ամբսի սիրահար այս մարդը. իր բոլոր երազը եղած է առանձին ու անշուկ գոյութիւն մը:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ

Ա.Բ.Ի.Կ.Ն.Ա.Ն. ԲԱՌԱՐԱՆԸ

Բաւական ատեն է որ լոյս տեսաւ Աբիկեան բառարանը, լոյս տեսաւ բայց ծայր չի հանեց սովորական երախայի մը պէս, ոչ ոք ալ խօսեցաւ անոր վրայ:

Առաջին անգամն է սակայն որ ի Պոլիս այս տեսակ երկասիրութիւն մը ի լոյս կ'ընծայուէր և բնական չէր որ այս գործը մասնաւոր ուշադրութեան և խորհրդածութեան առարկայ ըլլար: Ո՞րակից է այս անտարբերութիւնն որ այս նոր բառագրքի մասի ցոյց կը տրուի:

Օսմանեան ամենակարեւոր լեզուին յատուկ օրինաւոր բառարանի հրատարակութիւնը գրական կարեւոր եղելութիւն մըն է. իր պակասը շատոնց զգալի էր. սակայն այդ պակասը ո՛րքան զգալի, նոյնքան եւս փափաքելի էր որ գործը նպատակայարմար և ըստ կարելոյն անթերի ըլլար:

Բառագիրք մը հեղինակին կամքին ձգուած երկասիրութիւններէն չէ . դասագիրք մը և դասագիրքէ աւելի բան մըն է . անսխալ ըլլալը առաջին պայմանն է անոր . ապա թէ ոչ մնասը՝ տալիք օգուտէն շատ աւելի մեծ կ'ըլլայ :

Հեղինակն ո՞րքան յաջողած է այս մասին մէջ . ցոյց պիտի տանք որ հոն սպըրդող սխալները վիստացող միջիւններու չափ բաղմամբիւ են :

* * *

Հեղինակն այս բառարանին մէջ թուրքերէնի քով գաղիերէնն ալ դրած է , որով բաւական ստուար գործ մը յօրինած է , այս ստուարութենէն մաս մըն ալ պէտք է հանել աւելորդ կրկնութիւններու : Օրինակ «սէյֆ» (սուր) բառին «էսեաֆ» և «սուեուֆ» յոգնակիները առանձինն նշանակուած . այսպէս են «իպն» (որդի) , «էպնա» և «պէնի» . «էլֆ» (հազար) , «ալաֆ» և «ուլուֆ» . «պէլտէ» (քաղաք) , «պէլէտ» , «պիլատ» և «պիլլատան» ևլն . ևլն : Գրեթէ բոլոր գոյականներն ալ այսպէս են . մինչեւ իսկ մէկ բառը առանց ո՛ր և է փոփոխութեան միւսնոյն էջին մէջ կրկնուած է (տե՛ս 202 էջ) . անշուշտ սրբալ մը սպագորութեան :

Նշանակութեանց ճշգրտութիւնը բառագրքի մը էական մասը կը կազմէ . հոս ալ սակայն հեղինակը մեծ հոգածութիւն մը ու յաջողութիւն մը ցոյց տուած չէ :

Ասիկց զատ իսկ մը վաղընջական , նորելուկ և թուրքերէնի մէջ անգործածելի բառեր դուրս չեն ձգուած . ինչպէս՝ «աեալ» (գաւաթ) , «արըզ» (նիհար) , «էմս» (երէկ) , «իսթիշա» , «ինդըղադ» (ճնշում) , «իսթիֆրատ» (մեկուսանալ) , «իսթիղնամ» , «պէրդըլ» (կաշառ) , «իսթիսնատ» (յենուլ) , «իսթիղար» (թողութիւն խընդրել) , մինչդեռ լեզուին մէջ «իսթիսնատ» և «իսթիղար» բառերը կան արդէն :

Ընդհակառակը «թէսլիլէ» , իւզնիք , պիլա , իղամ , իրքեապ , իսթիլմամ , ինտիլամ , էնիք , թէալիլ , թէսլիլ , թէշըր» ևլն . ի նման կարեւոր և գործածական բառեր կը պակսին :

* * *

Բացատրութեանց մէջ միշտ տարտամ ու անորոշ բան մը կայ :

Օրինակի համար . «էճվէֆ» բառին «մէջը պարապ» գրելով կ'անցնի առանց անոր քերականական իմաստը բացատրելու որ կարեւորն է : «իպթինա» ի «չինել , հիմնել» գրած է . սակայն թուրքերէնի մէջ այդ իմաստով չգործածուի , ինչպէս է արաբերէնի մէջ . «թէճնիս» ին «նոյնաձայնութիւն բառից» ըսած է , փոխանակ «երկրիմութիւն , բառախաղ» գրելու :

Բայց սոյն բառարանին մէջ աչքի զարնող մեծ թերութիւնը սա է որ հեղինակը բառերուն այլ և այլ ուսումները , գործածութեան տեղն ու կերպը չէ բացատրած օրինակներով , ինչ որ բառարանէ մը ամենէն աւելի պահանջուած պայմանն է (1) :

Օրինակով բացատրենք ըսածնիս . «թահրիս» և «թահրիզ» բառերուն դիմաց «ցանկացնել , գրգռել» գրած է . սակայն ո՞րը ի բարին և ո՞րը ի չարն կը նշանակէ :

«Թէֆէվուհ» , «զրուցել» . պէտք էր յայտնել թէ գէշ խօսքերու համար միայն կը գործածուի , և կը նշանակէ «լեզուին տալ» :

«Իրսալ , իսրա , թէսեար , թէսրիպ , իսպալ , սէվզ» բառից առջեւ «զրկել , ուղարկել» ըսելով բաւականացեր է : Մինչ հարկ էր բացատրել թէ ասոնցմէ որո՞նք անձանց և կենդանեաց , ո՞րը առարկայից , և ո՞րը թէ՛ անձանց և թէ՛ իրաց համար կը գործածուի :

«Թէմէթթիւ» ի «օգտիլ» գրեր է . սակայն այդ բառը յատուկ իմաստով եւեթ կը գործածուի : Այսպէս չկրնար ըսուիլ օրինակի համար «մուալլիմին թագրիլինտէն թէմէթթու իթտիմ» որով «իսթիֆատէ» էն մեծապէս կը տարբերի . «իմլա» և «թէմէլիէթ» , «քալեցնել» . բայց իրարմէ

1 Մեր մէջ ցաւալի սովորութիւն մ'է որ բառագիրք յօրինողը , հազուադիւս բացառութեամբ , օտար բառերուն հայերէն համապատասխանները եւ դուն ուրեր ոճեր միայն դնելով կը շատանան : Ձե՞ն յիշեր Լաուուսի հոգալաւոր խօսքը .

Un dictionnaire sans exemple est un squelette.

բոլորովին տարբեր պարագաներու մէջ կը գործածուին. նոյնպէս «էրչ» և «տիեէթ» բառերուն դիմաց «արեան գին» դրած է առանց ո՛ր և է բացատրութեան. մինչդեռ ասոնք իրարմէ տարբեր բաներ են, անանկ որ մէկը միւսին տեղ չկրնար գործածուիլ:

Առենք աւելի պարզ բառ մը. փոխանակ «աճումագ» բառին չոր ու ցամաք նըշանակութիւնը դնելու զոր ամէն ոք գիտէ, լաւ չէ՞ր ըլլար երկու բառով բացատրել թէ այդ բայը թուրքերէնի մէջ տրական հոլով խնդիր կ'առնէ և ոչ թէ հայցական. մինչ չատերուն — նոյն իսկ առաջնակարգ տաճկաբանի համբաւ վայելող անձերու — բերնէն «սէնի չօգ աճըրմ...» ի պէս բացատրութեանց հանդիպած ենք:

«Թէգթի» չէ թէ միայն «արականացնել», այլ և «յիշատակել» կը նշանակէ. ինչպէս «պիր վազըանըն թէգթի» . «իգալէ», «ջնջել», սակայն ի՞նչը. «թասատտի», «չարութիւն մը փորձել» ըսած է, որ սխալ է. այդ բառը որ և է (բարի թէ չար) գործի մը «ձեռնարկել, սկսիլ» կը նշանակէ. «ապտար» ոչ թէ միայն «չողչողուն», այլ «թարմ, դալար» ըսել է. ինչպէս՝ «մէյվէի ապտար». թուրքերէն «ըս» չնշանակեր «տէր» և առանձինն ալ չգործածուիր, այլ կ'ըսուի «ըսըղ» (անձայն, ամայի). նոյնպէս «աղ», «ուռկան» ըսել է, բայ «ձերմակ» ոչ երբէք:

Ասոնց պէս ուրիշ շատեր՝ զորս մի առ մի թուել երկար կ'ըլլայ:

* * *

Սակայն մենք այս տեսակ թերութիւններ մատնանիչ ընելու համար բնաւ գրիչ ձեռք չափաի առնէինք, եթէ ուրիշ մեծագոյն սխալներ չգտնուէին այս բառագրերին մէջ. սխալներ, որոնց շատերը լեզուին ոգւոյն և կանոնաց գէժ կը մեղանշեն բոլորովին:

Յարգելի հեղինակը փոխանակ դաղերէն բառերը դնելու — որոնց մէջ եւս սըխալներ պակաս չեն — լաւ կ'ընէր եթէ բառերուն, ածանցմանց նշանակութեան և արտասանութեանց ճշգրտութեան հոգ տանէր:

Առաջին էջէն սկսելով մէկ քանին թըւենք մեր հանդիպած սխալներէն

«Իպա» ոչ թէ «ընկրկիլ», այլ «խորշիլ, զգուիլ» է. «էպէտա» կը նշանակէ «բնաւ, երբէք» և բացասական բայով կը գործածուի. ուստի «յաւէտ» սխալ է: «Ժճլա», մի միայն «տարագրել» է. իսկ «փայլեցնել» բոլորովին սխալ և շինծու է. «իհթիտապ», «հաշուել» նշանակութիւնը չունի. նոյնպէս «իսթիպար» ոչ թէ «փորձառութիւն, հմտութիւն» այլ «քննել, փորձել» կը նըշանակէ: «Էտէպ» բառին յոգ. «աստապ»ը «գրագրութիւն» իմաստով չգործածուիր Օսմանեան լեզուի մէջ:

«Իսթիպար» կը նշանակէ «երազի մեկնութիւնը խնդրել» (տե՛ս «Փամուս, Սըհահ, Ախթէրի»). իսկ Աբիկեան «օրինակ, խրատ առնուլ» կը գրէ...: «Աշ» (կերակուր) թուրքերէն բառ մը չէ, այլ պարսկերէն. ինչպէս «աշբէլ» (խոհարար) և «աշխանէ» բարդերէն դիւրաւ կը հասկցուի: «Էճիննի» բառին առջեւ «էլիֆ»ը մեզ բոլորովին անծանօթ է. լեզուին մէջ «ճինն» և «ճիննի» բառերը կան. իսկ «էճիննի» բնաւ երբէք: Արաբերէն «էշպէհ», «խիստ նման» ըսել է, և ոչ թէ «ամբարտաւան, յանձնապաստան». «անպար» պարսկերէն չէ, այլ արաբ. և յոգնակի է, որուն եղ. ալ «նիպը» կ'ըլլայ:

«Ախօր, իւսրիւպ» (կապար) ոչ թէ արաբ. այլ պարսկերէն են: Ընդհակառակը «իւշնէ, իսֆիտաճ, էյվան, պիւպիւլ» — յոգ. ալ «պէլապիլ» — և «էլմաս» արաբերէն են. իսկ սա բառերը, «թէքէ, թէնուրէ, պաճ, թալան, թէպաշիր, պատամ» (ազատ, «պատեմ»), թիւրքերէնտէ, թէնպէլ, էրմէլան» թուրքերէն չեն, այլ պարսկերէն: «Ինթիհաղ» ոչ թէ «բըռնել», հապա «առիթէն օգուտ քաղել» կը նշանակէ:

«Վին» բառին պարսկերէնը ոչ թէ «պէրպութ», այլ «պէրպաղ» է, ինչպէս ստուգաբանութենէն ալ կը հասկցուի. «պէր» (կուրծք), «պաղ» (սաք) որ կ'ըլլայ «սաքի կուրծք» — այս գործիքը այսպէս կոչուած է ուլամէն հանդերձ սաքի մը նմանելուն:

«Պէրլուս» սխալ է. պէտք է ըլլայ

«պիւրջուս», ըստ որում արաբերէն լեզուի մէջ «ֆալուլ» ձեւով գոյական չկայ: Ուստի պէտք է կարդալ «գիւնպուր, ունգուտ, սունտուգ» եւն:

«Պասարէթ» ազաւաղեալ բառ մը չէ, լեզուի մէջ կայ այդ բառը (տե՛ս «Վանգուրի, Նաճի» եւն.) և կը նշանակէ «մըտաց արթնութիւն»: «Պինթ» բառին յոգ. «պէնաթ» կ'ըլլայ (բացառութեամբ «էսրէն» իւսթիւն»ի փոխուելով):

* * *

Մենք «մաշա» բառը ցարդ պարզ թուրք. բառ մը դիտէինք. բայց մեծարգոյ հեղինակը պարսկերէն կը նշանակէ զայն:

«Բալան» թուրքերէն կարծելը սխալ է. այդ բառը պարսկերէն է: Պարսկը՝ համետադործին կ'ըսէ «բալանտուգ»: Ուրիշ օրինակ.

Ան եւրի խառ տաշթ բալանէշ նէպուտ,
եաֆթ բալան կիւրկ խարրա տէրրիւպուտ:

«Թաճ» արաբ. է, ուրկէ նաեւ կածանցի «թէթէվիւն»:

Արգոյ հեղինակը չարաչար սխալ մը ևս գործած է «ինթիալ» բառը «գիւրակեցութիւն» թարգմանելով. անշուշտ «թէայեիւ» բառին հետ չփոխած ըլլալու է: Հասկնալու համար թէ որչափ մեծ սխալ մ'է, բաւական է ըսել թէ «ինթիալ»ին արմատն է «նաչ» (դագաղ, դիակ). մինչդեռ վերջնոյն արմատն է «այլ» (կենդանութիւն, խրախճան):

«Թէճտիւ» ոչ թէ «պատուաստել», այլ «ծաղիկ հանել» կը նշանակէ: «Թէարուգ», «միմեանց՝ պատահիլ» չէ, այլ «հակառակ ըլլալ»: Նոյնպէս «թէֆալիթ», «պակասորդ» ըսել չէ, այլ «տարբերութիւն»:

«Թէհիլ»ի համար «բնաշխարհութիւն» գրելը է. մինչդեռ Գամուս, Սըհա, Նաճի և այլք կը գրեն Ա. «բարի գալուստ մաղթել», Բ. «մէկը արժանի դատել»:

«Թէֆէրուգ» չնշանակէր բնաւ «ստանալ», այլ «դադարիլ, ի բաց կալ»: «Թահմիր» բառին «կարմրացու» ըսել է — իբր թէ «հումրէթ»էն անանգելով. — սակայն «թահմիր»ի սովորական նշանակութիւնն է

«մէկը էշ կոչել, իշու տեղ դնել» («Գամուս, Վանգուրի եւն.»):

«Թէնֆիս», «ազնուացնել» սխալ է. այդ բառ «չունչ անել, հանգիստ տալ» կը նշանակէ: «Թէխալուս», «ազաթիլ» է, և ոչ թէ «անկեղծութիւն ցոյց տալ»:

«Թէֆսիրէ» բառին համար «Գամուս, Սըհա, Նաճի» և այլք կը գրեն «բօիւկին» հիւանդի մը մէկը քննելը. իսկ հեղինակն այդ բառը թարգմանած է... «մեկնիչ»: Ահա ինչ որ կը կոչուի բարեկրնական խառնակութիւն:

«Թէտվիէ» կը նշանակէ «խարուրիլ» (սիւտին եիւզի գայմագ պաղլամագ). իսկ հեղինակը կը գրէ «դեղ ընել»: Արդեօք «Թէտալի» բառէն սխալած է. թերեւս: Բայց այս լեզու մշակել չէ, այլ վեր ի վայր յեղաշրջել է: «Թէրէճճի» ոչ թէ «աղաչել», հապա «յուսալ» կը նշանակէ:

«Թէդարուգ»ին արմատը «դարապա» չէ. սոյն բառը «դարիգ»էն կ'ածանցի: Հետեւաբար «զարնել» նշանակութիւնը սխալ է:

«Թաֆիւ», «տափարակել» չէ, այլ Ա. «լայնցնել», Բ. «ծափ զարնել»: «Պապա» բառին համար պարզ թուրքերէն ըսած է. մինչդեռ պարսկերէն է և մասնիկով կ'ըլլայ «պապանէ»:

Հապա ի՞նչ ըսենք «թէմաշա» բառին համար զոր իբր արաբերէն նշանակած է հեղինակը: Բառին քթէն, պոչէն ալ կըտրելով («մէշէ») արմատն հանել է:

Խեղճ «թէմաշա». դուցէ իւր ծագում առած օրէն մինչեւ ցարդ այսպիսի ծանր հարուածի մը, ասանկ սոսկալի անդամահատութեան մը ենթակայ չէր եղած: Բան մը միայն պակաս թողուցեր է. այդ բառին ներկայ և անցեալ ընդունելութիւններն ալ դնելու էր:

* * *

Լրջօրէն խօսելով կը խոստովանինք թէ առանց թերութեան գործ չկայ. բայց և է դատաւարի մը համար, մասնաւոր թէ բառապրքի մը մէջ, այս աստիճանը չէր կրնար ըլլալ:

Ամենապարզ բառերու մէջ անդամ ուրիշ գործած է: Այլ բառն՝ որ կը նշա-

նակէ «չիկագոյն» և ոչ թէ «վարզագոյն»,
թուրքերէն նշանակած է:

Արդեօք ի՞նչպէս պիտի հասկնայ ու
թարգմանէ սա տողերը .

Շիմշիրի պօեանսա խունի ալէ,
Պէնզերտի շէֆագտա պիր հիլալէ:

Երբ մարդ կը տեսնէ այս տեսակ սը-
խալներ բառարանի մը մէջ, ապշութեամբ
կը հարցունէ իւրովի թէ ա՞յս գիրքը պի-
տի ըլլայ ուղեցոյց և լեզուին հայելին ու-
սանողաց ձեռքը:

Հանդէսի մը անձուկ էջերը ասկէ աւե-
լին չէին ներեր ու զանց կ'ընենք ուրիշ
կարգ մը երկրորդական սխալները:

Երբ գրքի մը մէկ չորրորդ մասին մէ-
ջէն —մինչեւ «թա» գրին վերջը— հարե-
ւանցի ակնարկով մը այսքան սխալ գրու-
նուի, ներուի մեզ ըսել թէ այսքան ան-
խնամ ու հապճեպով գործ մը հրապարակ
հանուելու չէր:

Վիեննայի միաբանութենէն վերջին
տարիներս հրատարակուած բառարանին
մէջ աւելի քիչ սխալ կայ, քան Աբիկեան
բառագրքին մէջ:

Միայն թէ Աբիկեան բառարանը կը
պարունակէ բաւական ճիշտ պաշար մը գի-
տական բառերու որք ըստ մեծի մասին
ուղիղ և լաւ են. այս կողմանէ դնահա-
տելի է: Գալով գրքին գնոյն, ստուգիւ
հեղինակը զոհողութիւն մ'ըրած է մէկ
Մէճիտ գին դնելով. անանկ որ գրքին
նիւթական արժէքը գրական արժանիքին
հետ ուղիղ համեմատութեամբ է:

ՕՀԱՆ ԽՆՏԱՄԵԱՆ

ԻՍ ԳԱՂՏՆԻՔՍ

Ո՛հ Թըռչունին, եւ ո՛հ հովուն
Սիրելի ըզրեզ՝ չը զրուցեցի,
Խօսէ՛րսաւ, ինձ ծովն անհուն,
Ծովուն ալ սիրտըս չը բացի:

Ծաղիկներուն չ'ըսի ըզրեզ,
Լոյսերուն ալ չ'ըսի բընաւ,
Զըսի լուսինն Թէ՛ այս հըրակէզ
Սրտիս մէջ սէրդ ի՞նչպէս ծընաւ:

Սակայն Թըռչունն, լոյսերն ամէն,
Հովն ու ծաղիկ, ծովն ու լուսին,
Քեզ ցաննալուս առջի ժամէն
Քու վըրայօրդ ինձ կը խօսին:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՈՍԿԵԱՆ

ՄԵԾՍԻՐՏ ՏՂԱՆ

ՊԱՏՐԱՆՔԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԻ

Գ***ի թաղային վարժարանը աշակեր-
տած էի, նստած փայտէ երկայն նստա-
րաններու վրայ, ծակծկած աղտոտ գրա-
սեղաններու առջեւ. հոն՝ օրն ի բուն՝ իմ
յարաչարժ մարմինս և յարախատ ուղեղս
չարչարած էի:

Դպրոցին ճանբուն վրայ, կոկիկ, գե-
ղեցիկ տան մը դետնայարկին պատուհա-
նը ֆրէնկի աղջիկ մը կը տեսնայի ա-
մէն օր: Զուարթութեան և գորովանաց
արտայայտութիւն մը կար այդ աղջկան
սիրուն, հմայիչ դէմքին վրայ: Իր աչքերն
անհուն խանդաղատանք մը կը մատնէին,
չրթունքն համբոյր մը կարծես կը փնտը-
ռէին և իր կիսաբաց ծիծաղկոտ շրթուն-
քը, իր քովընտի նուազկոտ նայուածքը՝ իր
այտերուն վրայ տաք տաք համբոյր մը
դնելու կը հրաւիրէին:

Քաջալերիչ բան մը կար իր ամէն շար-
ժումներուն մէջ, զգլխիչ բան մը այդ ան-
մեղութեամբը հրապուրող դէմքին գեղեց-
կութեան մէջ և ինք չէր զրկեր զիս ա-
նոնց տեսքովը գինովն ուր հաճոյքէն:

Գետնայարկին պատուհանին առջեւ
նստած էր միշտ երբ իր տան առջեւէն
կ'անցնէի, ձեռքը վէպ մը կամ Բարիդի
պատկերազարդ թերթի մը մէկ օրինակը
բռնած:

Համակրանքով մը սկսած էր մեր սէրն,
դպրոցականներու անգիտակից համակ-
րանքովն որ կամաց կամաց սիրոյ հասած
էր, բուն, կրքոտ այլ ծածկուած սիրոյ
մը, և ես կ'զգայի թէ այդ աղջիկն իմ կե-
նացս մէջ իւր տեղն պիտի ունենար. կ'ըզ-
գայի թէ պիտի սիրէի զայն թերեւս միշտ:

Անոր վրայ, մեր սիրոյն վրայ կը խօսէի
չառ անգամ Թ***ի հետ, իմ մէկ ընկերս,
վասն զի ան ալ կը սիրէր զայն. և տարօրի-
նակ բան՝ իրարու դէմնախանձ չէինք յայտ-
ներ: Սիրոյ զգացումն որ նոր էր մեզ հա-
մար, իրեն հետ ուրիշներ ալ բերած էր,
զգացումներ որք շատ կանուխէն սկսած

էին հասունցնել արդէն ատոր տրամադիր աղքատ տղու մը սիրտն և սկսած էի մըտածել թէ անօգուտ էր նախանձիլ, թէ միայն պէտք էր հսկել:

* * *

Շատ հսկելու պէտք չունեցայ և նախանձն, եթէ օր մը պիտի գար, գալու ժամանակ չունեցաւ:

Կարմիր խոշոր ժապաւէնով մը կապուած երկայն երեքլեզուեայ վկայականները մեր ձեռքը բռնած Գ***ի վարժարանէն մեկնելէս վերջ, Յ*** Բարիզ գնաց ուսանող ըլլալու և ես՝ հօրս ետեւէն ինկած՝ վկայագիրովս գրպանս ուռած (դժբաղդաբար ատով միայն ուռած էր) սկսայ գործ մը փնտռել:

Շատ դիմումներէ, խղճալի տառապանքներէ վերջ, Չաքմաքճըլար պաշին «պատմա»ի վաճառականի մը քով «եազըճի» եղայ:

Այդ յաջողութիւնն իսկ իմ դերագլխած սրտիս համար շատ դառն նուաստացման մը գինն էր: Վաճառակոծնը՝ գաւառացի հաստ մարդուկ մը՝ որ իւր լեզուն իսկ չէր գիտեր խօսիլ և որ իւր գործերն յաջողցնելու կամ լաւ եւս ուրիշներէ չխաբուելու համար ֆրանսերէն հեգել սորված էր չորս տարուան աշխատութենէ վերջ, ինձ քննութիւն մը անցնել տուաւ:

Վաճառականական պարզ նամակ մըն էր խմբագրել տուածը: Գրածս նուաւ, զրպանէն ուրիշ մը հանեց, իրարու քով դրաւ և բաղդատեց, իւր քովի նամակին բառերն իմինիս մէջ փնտռելով: Քառորդ մը ամբողջ ակնոցը քիթը՝ շուրթերը երերցուց:

«Առջի եազըճիս ուրիշ բան էր» ըսաւ վերջապէս գլուխն երեքցնելով, բայց զիս իր քով պահեց ամսական երեք ոսկիով:

Շատ խոշոր գումար մ'էր այս՝ նոր սկսողի մը համար: Այնպէս ըսին ինձ. համոզուեցայ կամ գէթ ինքզինքս համոզեցի: Այդչափ չվատկողն ալ կար: Սփոփանք մ'էր այս և այդ ստակն որչափ քիչ իսկ ըլլար, ինձի պիտի ծառայէր:

Պէտքն ինչ որ իմ մտքիս առջեւն էր ամէն ատեն և ես ինքզինքս անոր հաճելի ընելու պիտի աշխատէի յիշտ:

Յերեկին՝ «պատմա»ներուն սաստիկ ու կծու հոտէն գլուխս ծանրացած, աչքերս անոնց արտառոց գոյներէն յոգնած եւ տետրակներուն թիւերէն չլացած, ուղեղս «չորպաճի»իս տաղտկացուցիչ քարոզները լսելէն զրգուռած, երբ գիշերները մինակ տուն կը վերադառնայի, միսթարանք մը չէ՞ր միթէ տեսնել ֆրէնկին աղջիկն որ պատուհանին առջեւ վիպասանութեան հատորին վրայէն փողոցէն անցնողները կը դիտէր և որ թերեւս այդ անցորդներուն մէջ օր մ'ալ ինձ պիտի սպասէր, հոն, զետնայարկի պատուհանին առջեւ:

Ալ կապուած էի անոր, կը մնար իմ սիրոյս մասնակից ընել զայն: Տեսած էի անոր խօսիլն «չիք» երիտասարդներու հետ. անոնց ամենքն ալ չէր կրնար սիրել անչուշտ, կ'ախորժէր անոնցմէ թերեւս վասն զի չիք էին, ես ալ ուրեմն պէտք էր չիք ըլլայի:

Չորս ամիս զրկանք քաշեցի, ձմեռուան օրեր շոգենաւին ծայրը ցուրտին ամէն սարսուռներուն դիմացայ, այդ չորս ամիսներուն մէջ միայն գիտցայ թէ ի՞նչ կը քաշէ աղքատն որ հացէն իսկ զուրկ է. բայց կըցած էի ստակ հաւաքել Շթայնէն ձեռք մը հագուստ գնելու համար և այդ՝ իմ զրկանացս փոխարինութիւնն էր:

Չատկի մօտերը, հագուստներու խոշոր կոյտի մը առջեւ շուարած մնալէ վերջ օձիքէն բարակ գորշ մետաքսի կտոր մը ցուցնող յարգազոյն հագուստ մը ընտրեցի, սեւ և վրան հին պատկերներու մէջ գծագրուած անձրեւին պէս գիծեր կրող բարտըսի մը հետ: Թեւերը խոշոր բացած օձիքով չապիկ մըն ալ առի և աղոր կախեցի կեռասի գոյն փողկապ մը:

Ես ալ չիք էի հիմա: Հետեւեալ օրն, այն գիշերն հօրմէս ընդունած յանդիմանութիւններու հանդուրժելէ վերջ, երբ իմ նոր հագուստներովս փողոց ելայ, սկըսայ յոխորտալ. ի՞նչ կը պակսէր այդ բարեճաշակ ամբողջութեան. քիչեր ինձի չափ փայլուն հագուստներ կը կրէին:

Պոլիս երթալէ առաջ, անգամ մըն ալ

անցայ սիրած աղջկանս տան առջեւէն: Աւելորդ յոգնութիւն մըն էր այդ . այդչափ կանուխ չէր արթննար, բայց սէրը պատրանքներով կ'ապրի:

Այն օրը գացի գտնել մեր վաճառատան ապրանքները մաքսատունէն հանող երիտասարդ մը: Չաքմաքճըլարի գրադիրներու մէջ մեծ համբաւ կը վայելէր այդ թխադէմ սղամարդն իբր իւր բազմաթիւ յաջողութիւններովը կանանց սիրտը վատըկելու գաղտնիքին տեղեակ Տօն ժուան մը:

Զգայուն շեշտերով որոնց արցունքը միայն կը պակսէր, զի լալկան սէր մը եղած էր մինչեւ այն օր իմ սէրս, պատմեցի անոր իմ բոլոր գաղտնիքս, իմ յոյսերս:

Խորհրդաւոր կերպով մը մտիկ ըրաւ, յետոյ ժպտուն դէմքով մը խրատեց նամակ մը գրել: Ֆրէնկին աղջիկին այսպէս ընելու էր:

Նամակ մը գրել, բայց քանինե՛ր դժբաժնի արդէն . ահագին գէզ մը ունէի տունը նամակներու, երկայն երկայն ալէքսանդրեան տաղերով սիրերգներ որոնք հարիւր տողերէ աւելի ունէին, որոց ամէն մէկ տողը սրտաճմլիկ հառաչներով գրած էի: Տարօրինակ և խեղճ քծներգներ: Այդ բանաստեղծութիւններուն ամէնքն ալ կուլային, կուլային գրական սխալներով, բայց զգացմամբ գեղուն:

Նամակներ ունէի որք թոքախտաւորի մը հառաչին արձագանգը կուտային: Ամէնէն անգութ կիներ պիտի զգածուէր զանոնք կարգաւով, վստահ էի ադոր, բայց այդ նամակներն չէի երբեք համարձակած այդ աղջկան ներկայացնել, այդ աղջկանը զոր հոգւոյս չափ կը սիրէի:

Անոնք մինչեւ այն ատեն իմ գաղտնիքս եղած էին: Գոց գիտէի զանոնք, բայց նորէն կարգացի, գիշեր մը ամբողջ անոնց մէջ թաղուեցայ, նորեր գրեցի և արշալոյսն զիս գտաւ իմ հինգերորդ նամակս գրելու զբաղած: Գրականս դրի գայն, կանուխ գործի գացի, գտայ իմ Մենտորս և նամակս ցուցուցի: Լուրջ ձեւով մը առաւ զայն և սկսաւ կարդալ . ես՝ անձկալից՝ կը զիտէի գէմքին շարժումները:

—Շատ աղէկ է, ըսաւ, այս գիշեր կամաց մը իրեն տուր:

Վերջէն հասկցայ թէ մեր փորձառու Տօն ժուանը ֆրանսերէն չգիտեր եղեր:

Գիշերը ուշ ատեն, ձեռքովս կուրծքիս բաբախումները զսպելով և միւս ձեռքիս մէջ բարտըսիւս գրպանը սիրատուսը բռնած՝ ֆրէնկին աղջկան տան առջեւէն անցայ: Ինք մինակ էր սենեակին խորը . գոդի պէս պատուհանէն ներս նետեցի նամակս և փախայ, սրտիս ուժգին բաբախումներէն սարսափած:

* * *

Ամբողջ հրճուանաց և տանջանքի օր մը եղաւ յաջորդ օրն . գիտցայ թէ ի՞նչ է սիրոյ անձկութիւնը . ի՞նչ խօշ երազներ, ի՞նչ տխուր անուրջներ ալ անցան իմ երեւակայութեանս առջեւէն: Այդ օրուան մէջ դար մը ապրեցայ ես, թերեւս միակ ապրած օրս եղաւ ատիկայ . «հայկան կիւպի պիւր շէյ օլմուշուն պու կիւն», ըսաւ վարպետս: Դժբաղդ էակ, քեզ անասնոյ մը կը նմանցնէր նա այն օրն որ ամբողջ տիեզերք չպիտի բաւէր քու հոգւոյդ ըզձանքները յագեցնելու:

Իրիկուն եղաւ: Զինքը պիտի տեսնէի վերջապէս: Դանդաղ, վարանո՞ք քայլերս ուղղեցի դէպ իւր տուն: Մօտեցած էի ալ բայց քաջութիւնը կը պակսէր . ըզգացի թէ սարսուռ մը ամբողջ երակներուս մէջ օձի մը պէս կը սողոսկէր. վայրկեանէ մը կախեալ էր իմ երջանկութիւնս: Ուժասպառ հասայ իւր պատուհանին մօտ, հոն էր, պատուհանին առջեւ, միշտ իւր ժպտուն դէմքով, քաջալերիչ ծիծաղովը: Ոյժ առի, թեթեւ մը մօտեցայ տանը, ըլլաւ արած, չգիտնալով ինչ ըսել:

Մօտ, շատ մօտ էի պատուհանին, սիրտըս կը սեղմուէր և ինձ կը թուէր թէ տաք շունչ մը կը փչէր իմ պաղ ճակտիս վրայ:

Յանկարծ իր ձայնը լսեցի և յուզուեցայ զգայնութիւնս կորսնցնելու աստիճան:

«Ատէ կինա բանիդ, հիւպիլ»:

Ահագին քրքիջ մը փրթաւ սենեակէն, պատասխանելով իր հայհոյանքին, լսեցի

ձայն մը որ ներսէն կը պուռար ծիծաղներու խեղդուկի մը մէջ։

«Աֆէրիմ, աֆէրիմ, պիէն բարլէ»։ Քարացայ, մնացի հոնտեղ, ամէն բան կը փլէր իմ շուրջս, իմ անձս, իմ ուղեղս, իմ սիրտս ալ կը փլէր իմ մէջս և այդ աւերակներու արձագանգն էր թերեւս այն քրքիջն, այն ժխտն որ իմ աղանջիս կը հասնէր։

Ինչպէս մեկնեցայ հոնտեղէն, ինչպէս գացի տուն, յիշողութիւնս կը մերժէ զայն զրուցել ինձ։ Այդ վայրկեանն անգիտակցութեան, անէացման վայրկեան մը եղած է ինձ համար։

ԱՐԱՅ

ՃԱՐԹՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի Ն.

Մարտէյի Հայոց հովիւ Ա. յվատեան վարդապետ իր բազմապարզ վիճակին մէջ մոռցած ըլլալով որ փետրուար 14ի կիրակին Տեառնդառաջի տօն է, նոյն օրուան յատուկ արարողութիւնները չէ կատարած. բայց եղած դիտողութեանց վրայ որոշեր է յաջորդ կիրակիին տօնել Տեառնդառաջը, մտածելով գուցէ թէ լաւ է անապան քան երբէք։ Ս. Պատրիարք Հօր ուշադրութեան կը յանձնենք այս կարի մոռացկոտ վարդապետը որու մասին արդէն նպաստաւոր բան մը լսուած չէ։

— Գոհութեամբ կ'արձանագրենք կրօնական Ժողովոյ հոգածութիւնը, որով որոշեր է Մեծ Պահքի կիրակիները այցելութարողիչներ զրկել Բերայի եկեղեցին։ Այս մասին նախորդ թուով ուշադրութիւն հրաւիրած էինք արդէն։ Վաղը պիտի քարոզէ Տ. Մելքիսեդեկ եպիսկոպոս։

— Բերաի աղջկանց արուեստանոցին ուսումնական ճիւղին տնօրէնուհի Օր. Եւփիմէ Օտեան հրաժարած ըլլալով խնամակալութիւնն անոր յաջորդ կարգած է Օր. Անթուանէթ. Փրանսացի վարժուհին։

— Այլի տիկին Սաթիւնիկ Պարոնեանն ալ մեռաւ, մեծ կոկիծի մը վերջուշումը բերելով տաղանդաւոր երգիծաբանին յի-

շատակը պաշտողներուն սիրտին մէջ։ Տեսնենք պիտի կրնանք գէթ երկու անտէրունջ որբերուն կեանքն փոփել, հէգ ծնողքներուն հոգին անդորրութեան մէջ պահելու համար։

— Այվաղովսկին արդէն վերագործեր է Փեթերսպուրկ, ետ կենալով Շիքալի արուեստահանդէսն այցելելու դիտաւորութենէն։ Բայց համաւատենչ նկարիչը հասած է իր նպատակին, տեսնելով Ուկրէանոսն ու Նիակարայի ջրվժը, որոցմէ նկարած տառներկու նկարները վաճառած է 70,000 ռուպլիի։

— Մելքիսեդեկ եպիսկոպոս Մուրատեանց, որ Տիարալէքիւրի առաջնորդ ընտրուած էր, հեռագիր մը ուղղելով նոյն վիճակին գաւառական վարչութեան, յայտարարած է թէ չպիտի կրնայ ընդունիլ այդ պաշտօնը։

— Մամբրէ եպիսկոպոս Մարկոսեան նամակ մը գրելով Երուսաղէմէն, կը յայտնէ թէ ինք անկարող է վարել հոգևոր այցելութեան, պատրիարքական փոխանորդութեան և առաջնորդութեան պաշտօնները։ Միայն հոգևոր այցելուի պաշտօնը կը յօժարի ընդունիլ, այն ալ խիստ սեղմեալ պայմանով։

— Երուսաղէմ, Քրիստոսի գերեզմանի տաճարին Հայոց մասէն հրդեհ ծագեր է, բայց անմիջապէս առաջն առնուեր է, առանց մեծ վնասի։

Ն Ե Ր Ք Ի Ն

Ականակուռ Օսմանիէ պատուանշան տրուեցաւ Գերմանիոյ նախարարապետ Քափրիվի կոմսին։

— Հալէպի, Մալաթիոյ, Ագրիանուպոլսոյ Սուլթան Եէրի գաւառակին, Հիւսնի Մանսուրի, Եդեսիոյ և Մարաշի մէջ վերջեւ երկրաշարժի սաստիկ ցնցումներ տեղի ունենալով՝ պատեր, տուներ և տուներու ծխնելոյղներ փլչեր են։ Վեհ. Սուլթանն 300 ոսկի շնորհած է արկածեալներուն բաշխուելու համար։

— Վեհ. Սուլթանը հրամայած է իր անձնական գանձէն հարիւր ոսկի շնորհել բաշխուելու համար Տրապիզոնի նաւավար-

ներուն ու ձկնորսներուն, որք հնտախտին պատճառով հաստատեալ քարանթինաի շղթայէն յնասուած են:

— Վեհ. Սուլթանին ծննդեան տարեդարձին առթիւ կիրակի գիշեր չքեղ լուսավառութիւնք տեղի ունեցան Կ. Պոլսոյ ամեն կողմն ու համայն Թուրքիոյ մէջ խանդավառ կերպով: Եւրոպական վեհապետք, դեսպանք, կուսակալք և այլք շնորհաւորական հեռագրեր ուղղեցին ի կայս. Պալատ:

— Երկրագործական գրամատան նորակառոյց շէնքին բացումը տեղի ունեցաւ կիրակի օրը, երեւելի անձերու ներկայութեամբ:

Նոյնպէս կատարուեցան Եէնի-ձամիի նորակառոյց նամակատան և կրթական նախարարութեան պաշտօնատան բացումները: Նոյն օր հանդիսաւորապէս կատարուեցաւ նաեւ Վեհ. Սուլթանին յատուկ «Թէշիֆիէ» զբօսարանին ի ծովէջեցումն, աբբունի նախարարին մէջ:

Ա. Ռ. ՏԱՔԻՆ

Ճրանակական ապագէժիւն մարտ 23ին պիտի գումարի՝ երկու անգամ բնակելու համար Էրնէնդ Ռընանի և ձոն Լըմուանի տեղ: Ռընանի աթոռին թեկնածու կը հանգիստանայ Պ. Կասթոն Բառի: Էմիլ Զօլա թեկնածու է երկու աթոռներուն ալ:

— Շուէտացի հռչակաւոր երկրախոյզ Պ. Ֆրիտիոֆ Նանսէն, Անգլիացի Պ. Ճէքսընի պէս, իր պատրաստութիւնները կը տեսնէ դէպ ի հիւսիսային բեւեռ ճամբորդելու համար: Պ. Նանսէն ձիւնի և սառոյցի ահագին տարածութիւններ պիտի կտրէ անցնի՝ Սիպերիաէն եկած շուներու լծուած բալխիրներով: Արշաւախումբը իր հետ պիտի տանի 20,000 պաքսիմատ:

— Բանամայի գործին մէջ նոր յայտնութիւններու պատճառով, Պ. Ֆրէսինէ, Պ. Ֆլքքէ և Պ. Բլէմանսօ հարցաքննուեցին Պ. Ֆրանքֆլիլի առջև: Անոնց վկայութիւնները գաղտնի պահուած էին: Բայց «Ֆիկառօ», երեւան հանած ըլլալով զանոնք, դատի պիտի քաշուի, որովհետեւ ապօրինի կերպով ձեռք անցուցած է եղեր:

— Անգլիական կառավարութիւնն որոշած է ամուր պարիսպով պատել բրիտանական ոստանը, Լոնտոն:

— Անգլիական նաւատորմը, որ Պէնկադի ծոցը կը գտնուէր, հրաման ստացեր է եղեր Միջերկրական երթալու:

— Նարիման խան, պարսկական դեսպանն ի Վիէննա, Գալամ-էն-Սալթանա բարձր աստիճանն ու պատմանունն ըստացած է Շահէն:

— Դանուբի չոգենաւային ընկերութիւնը պիտի սկսի Օտեսա չոգենաւ բանեցնել, որ անցեալ տարի դադրած էր քոլեսայի պատճառով:

— Զանդիպարի վեհապետը վախճանելով Համատ-պէն-Թահսին յաշորդեց:

— Ակադեմիոյ անդամ Պ. Իբոլիդ-Թէն, երեւելի զրագէտ, իմաստասէր, քննադատ, մեռաւ 64 տարեկան:

— Նաթալի թագուհին իմացուցած է իր բարեկամներուն թէ ապրիլ ամսուն Կ. Պոլիս պիտի ուղեւորի, յետոյ Եալթա և Սինայիա, ուր պիտի տեսնէ տիկին Քաթարին:

— Բանամայի կաշառակերութեան դատն սկսաւ չորեքշաբթի օրը: Առաջին նիստին մէջ հարցաքննուեցաւ Պ. Շարլտը Լեսէփս որ ջանաց բացատրել թէ ինք զանազան անձերու դրամ տալով պարզապէս տեղի տուած էր Պ. Պ. Պայհոյի, Բլէմանսոյի, Ֆրէսինէի և Ֆլքքէի ստիպումներուն: Հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ Պ. Պայհօ բացէ ի բաց յայտնեց իր յանցանքը և ներում խնդրեց երկրէն: Դատը պիտի չարունակուի:

— Նապէտտին Շահն յառաջիկայ դարնան ուղեւորութիւն մը պիտի կատարէ յԵւրոպա:

ՄԱՍԻՍԻ յունուար 16 թի 3974 թերթը ունեցողներէն կը խնդրուի որ հաճին խմբագրատուն բերել, փոխարէնն ստանալու պայմանաւ:

ԱՐՏՕՆԱՏԻՐ

Կ. Ս ԻԿԹԻԻՃՅԱՆ

Ի Տպարանի ԱՐԵՒԵԼԻԲ ԵՆ ՄԱՍԻՍ ԸՄԱԳՐԱԳ

